

მედია როგორც პოლიტიკური ოპოზიცია

Media as a Political Opposition

ია მახარაძე - საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი
სეკუპმანიტარულ მეცნიერებათა ასოცირებული პროფესორი
Ia.makharadze@gmail.com

Ia Makharadze - Associate Professor of the Bachelor's Degree Program in Journalism
Faculty of Humanities, Georgian National University
Ia.makharadze@gmail.com

აბსტრაქტი. სტატიაში განხილულია მასმედიის პოლიტიკური ოპონირების ფორმები, რომელსაც პირველი პერიოდული გამოცემები ბუნებრივად უზრუნველყოფდნენ და გავლენას ახდენდნენ საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაზე. პოლიტიკური ოპონირების წარმოქმნის უნარი იმდენად ყოვლისმომცველია, რომ ჟურნალისტების შრომის თითქმის ყველა ასპექტს შეეხება. იმ მასალებიდან დაწყებული, რომლითაც ჟურნალისტი კონკრეტული მოვლენისა თუ გარემოებისადმი საზოგადოების ყურადღების მიპყრობას ცდილობს. ასეთი მასალები შეიძლება შეიცავდეს ჟურნალისტურ პროგნოზს, ანალიზს, კვლევას, შეფასებას რომელიც მოსალოდნელ შედეგებს უწინასწარმეტყველებენ პოლიტიკურ წრეს, ხელისუფლებასა და საზოგადოებას. საინფორმაციო წყაროების მოძიებისა და დამუშავების გზებს ჟურნალისტები ყოველდღიურად იყენებენ. მედიის წარმომადგენლები ამ ტექნოლოგიების გამოყენებით საზოგადოების ჩართულობას უზრუნველყოფენ და აუდიტორიას ისე აწვდიან კონკრეტულ თემებს, რომ პოლიტიკური პროცესების დისკუსიის დაწყებას განაპირობებენ. დღესდღეობით ჟურნალისტების პოლიტიკური ოპონირების უამრავი მეთოდი არსებობს: ტრადიციული და ახალი მედია საშუალებები, სხვადასხვა სოციალური ქსელები, ონლაინ/ინტერნეტ, საძიებო პროგრამები, პირადი შეხვედრები. ამას გარდა, დისკუსიის, ინტერვიუს ჩატარების მეთოდები უფრო მრავალფეროვანი გახდა. ქართულ პოლიტიკურ რეალობაში მედია, როგორც „დიდი არბიტრი“, „მეთხე ხელისუფლება“ განსაკუთრებით დიდ ძალას იძენს და ერწყმის პოლიტიკურ სფეროს.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური ოპონირება; ოპოზიციის ტვირთი; პოლიტიკური რეფორმები.

Abstract. The article discusses the forms of political opposition of the media, which the first periodicals naturally provided and influenced the formation of public opinion. The ability to generate political opposition is so pervasive that it covers almost every aspect of a journalist's work. Starting from the materials with which the journalist tries to draw the public's attention to a specific event or circumstance. Such materials may include journalistic forecasting, analysis, research, evaluation, which predict the expected results of the political circle, government and society. Journalists use the ways of finding and processing news sources on a daily basis. Media representatives use these technologies to engage the public and inform the audience about specific topics in a way that initiates a discussion of political processes. There are many methods of political opposition of journalists today: traditional and new media, various social networks, online / internet search programs, personal meetings. In addition, the methods of discussion and interview have become more diverse. In the Georgian political reality, the media, as the "big arbiter", the "fourth government" is gaining especially great power and merging with the political sphere.

Keywords: political opposition; The burden of opposition; Political reforms.

შესავალი. პოლიტიკური ოპონირება ჟურნალისტური თეორიისა და პრაქტიკის საფუძველია. ისტორიულად პრესამ კრიტიკისა და ოპონირების ფუნქცია თავისი თავისუფლების მოთხოვნებითა და ჟურნალისტების ქცევების ზნეობრივი იმპერატივებით გაამართლა. მასმედია გარკვეული ისტორიული პროცესის შედეგად პოლიტიკური სტრატეგიების რეალიზაციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დემოკრატიულ ინსტრუმენტად ჩამოყალიბდა. ტრანსფორმირებად პოლიტიკურ სისტემებში მედიის სტრუქტურების როლი არაერთგვაროვნად წარმოჩინდება. დემოკრატიის ჯგეროვანი ფუნქციონირების აუცილებელი კომპონენტი თავისუფალი საზოგადოების თანხმოა. იმისთვის, რომ ეს თანხმოება ინფორმირებული იყოს, საზოგადოებას საჭირო ცნობები სწორედ სამთავრობო და ნებისმიერი სხვა კონტროლისგან თავისუფალმა პრესამ უნდა მიაწოდოს: აცნობოს ხალხს არჩევითი და დანიშნითი თანამდებობის პირთა საქმიანობაზე; გამოიძიოს ის, რის ხალხისგან დაფარვაც ურჩევნიათ პოლიტიკოსებს. ხმის უფლება მისცეს მათ, ვისიც არავის ესმის. შექმნას სადისკუსიო გარემო, მიაწვდინოს ხელისუფლებას მოქალაქეების აზრი. გამოიკვლიოს ინფორმაცია დაფარულ შემთხვევებზე. იყოს ინფორმაციის წყარო. ამდენად, „მეოთხე ხელისუფლებად“ წოდებული მასმედია დანარჩენი სამი (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო) ხელისუფლების მსგავსად, ერთ პოლიტიკურ ვერტიკალს არ უნდა ემორჩილებოდეს. ერთი შეხედვით აშკარაა, რომ ამ კონტექსტში ჟურნალისტები და ხელისუფლების ჩინოსნები მეტოქეები არიან. ამერიკელი მკვლევრის დოუნის განმარტებით, „ჟურნალისტებმა უნდა გააცნობიერონ ის ფაქტი, რომ მათი კვლევები, გამოძიებები მტკიცუნელია ჩინოსნებისთვის. ამ ჩინოსნებმა უღალატეს ხალხის ნდობას, ზიანი მიაყენეს ადამინებს და მათ სურთ, ეს გამჟღავნდეს. ასეთ ჟურნალისტებს მთავრობები პირად მტრებად აღიქვამენ. მედია სწორედ პოლიტიკური ოპოზიციის ტვირთს კისრულობს და იღებს თავის თავზე ვალდებულებას საზოგადოების წინაშე დააყენოს, მისი აზრით, მნიშვნელოვანი საკითხები და ხელი შეუწყოს მათ ღიად განხილვას. თომას ჯეფერსონმა ეს მარტივად თქვა: „სადაც პრესა თავისუფალია და ყველამ იცის კითხვა, იქ უსაფრთხოებაა“. აშშ-ის კონსტიტუციის პირველი შესწორება კი ამ შეთანხმებულ სისტემას საკანონმდებლო საფუძველს უქმნის. ნაშრომის მთავარი მიზანაც სწორედ ამ არსებული პრობლემიდან გამომდინარეობს და გულისხმობს: პოლიტიკურ სისტემებში მასმედიის როგორც პოლიტიკური ოპონენტის როლისა და ადგილის თავისებურებათა განსაზღვრას.

ძირითადი ტექსტი. მედიას, განსაკუთრებით, მის ყველაზე რთულ სფეროს - საგამოძიებო ჟურნალისტიკას სოციალური პასუხისმგებლობა აქვს. მეორე საკითხია, ზოგჯერ ამ ფუნქციის იმდენად გაფართოვება, რომ მედიის ეს მიმართულება პოლიტიკურ ოპოზიციას უერთდება. ბეჭდვითი მედიის

წარმოშობიდან მისი ძირითადი როლი პოლიტიკური ოპონირებითა და იდეათა აგიტაციით განიხილებოდა.⁶⁷ პრესის დაფუძნებიდან დღემდე მსოფლიო მედიისთვის ეს საკითხი დღემდე აქტუალურია. უპირველესად, გავრცელებული იყო კრიტიკული ხასიათის პუბლიკაციები, რომელსაც საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე გავლენა უნდა მოეხდინა. მხოლოდ მე-19 საუკუნის ბოლოს დაიწყო ტირაჟირება კომერციულმა პრესამ. იმავე პერიოდში, სულ უფრო მეტი პოპულარულობა შეიძინა დამოუკიდებელმა ჟურნალისტის ინსტიტუციამ, რომელიც ნებისმიერი პოლიტიკური ინტერესებისა და პარტიებისგან დამოუკიდებელად საქმიანობს.⁶⁸

მედის ამ როლს თვალსაჩინოდ წარმოაჩენს ბრიტანული ჟურნალისტიკა ტეტჩერის მმართველობისას. საგამოძიებო პროექტის გადაცემა „Dispatches“ რედაქტორი წერდა: „როდესაც ჩვენ გამოვედით ასპარეზზე, პოლიტიკურ ოპოზიციას, უბრალოდ, არ შეწევდა ტეტჩერისათვის ოპოზიციის გაწევის უნარი. მეორე მხრივ, ტეტჩერის ხელისუფლება ყოველმხრივ ავიწროვებდა ჩვენს ხელისუფლებას, თანაც, ყველა სფეროში, და, ასე რომ, პოლიტიკური ოპოზიციის ტვირთი ჩვენ ვიკისრეთ“.⁶⁹

გაზეთ „გარდიანის“ რედაქტორი წერდა: „დღეს მთელმა ჟურნალისტიკამ იკისრა ოპოზიციის ტვირთი; როდესაც ხელისუფლებას ასეთი დიდი უმრავლესობა აქვს მთვარობაში, ხოლო პარლამენტში დებატებამდე საქმე არც კი მიდის, - ასეთ ვითარებაში კრიტიკისა და ოპონირების ფუნქცია, სრულიად ბუნებრივად, პრესას ეკისრება“.

სექსუალურ ცხოვრებაში გაბმული აშშ-ის პრეზიდენტის ამბები, ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის სურათები, რომელიც დაღუპულ პრინცესას გლოვობს, მიკროფონებისა და კამერებით გარშემორტყმული კანცელარია.. 90-იანი წლების ბოლოს მედიისა და მთავრობის ურთიერთობის ამსახველი კიდევ უფრო უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება.⁷⁰ მოსაზრება, რომ ჟურნალისტიკა პოლიტიკური რეფორმების ძლიერი კატალიზატორია, ამერიკაში „უოტერგეიტის“ ცნობილი სკანდალის შემდეგ, 60-იან წლებში, დამკვიდრდა. მას შემდეგ თითქმის 20 წლის განმავლობაში ამერიკული საინფორმაციო ბაზარი გაჯერებულია ისტორიებით მეზრძოლ ჟურნალისტებზე, რომლებიც ააშკარავებდნენ და ამ გზით ითავსებდნენ პოლიტიკური ოპონენტის როლს. ამერიკაში 1960-

⁶⁷ Mackenzie, C. Wayne, J. S.O'Brien Cole, L. 1995. The Politics of American Government. University of Virginia. pp.205.

⁶⁸ გოგიჩაიშვილი, ა. ხაჟომა, ნ., 2003. საგამოძიებო ჟურნალისტიკის თეორია და პრაქტიკა. თბილისი: ევროპის საბჭო. ავტოგრაფი. გვ. 25-26.

⁶⁹ იქვე. გვ. 106.

⁷⁰ დევდარიანი, ზ. დარჩია, მ. ტლაშაძე, მ. 2001. აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთობა საზოგადოებასთან. თბილისი. საქართველოს გაეროს ასოციაცია. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი.

1970წწ. ჩატარებულმა ჟურნალისტიკურმა გამოძიებებმა ჟურნალისტიკა საზოგადოებასთან ურთიერთობის სხვა საშუალებებისგან განაცალკევა. მანამდე შეუმჩნეველი ხალხის მოსაზრებებისა და საზოგადოებისგან დამალული თაღლითობების ძიებისა და გამოვლინებით ჟურნალისტებმა ძირითად პრინციპად საზოგადოების ფარული საკითხების შესწავლის საკუთარი ვალდებულება აქციეს. პრესა პოლიტიკურ ლიდერებს იმის გაკეთებაში უშლიდა ხელს, რის გაკეთებაც არ შეიძლებოდა“. ამერიკელი ჯარისკაცების ვიეტნამში მშვიდობიანი მოსახლეობის ხოცვაზე ჩატარებულმა საგამომიებო მოქმედებებმა და პერმანენტულად გაშუქებულმა დოკუმენტურმა მასალებმა ომის საწინააღმდეგო სახალხო მოძრაობას დაუდო საფუძველი. ზოგიერთი ჟურნალისტის აქტივიზმა, ინიციატივებმა საკითხების გაშუქებამ, ხელისუფლებების საქმიანობის მოკვლევამ, დოკუმენტირებამ, საზოგადოების საჭიროებებმა სამუდამოდ შეცვალა ამერიკის საგარეო პოლიტიკა. ამავე პერიოდში ჟურნალისტურ გამოძიებათა შედეგად გამოვლინდა თეთრი სახლის მაღალჩინოსანთა კავშირი „უოტერგეიტის“ სკანდალთან, რასაც ხელისუფლების ფართო წრე და პრეზიდენტი ნიქსონი შეეწირა.

პოლიტიკური საკითხების გაშუქების ამ ნიმუშებმა ნათლად წარმოაჩინა მთავრობისა და მედიის ურთიერთდამოკიდებულების დროს საქმე ეხებოდა ამბივანტურ ურთიერთობას, სადაც ნდობა და ლოიალობა შეზღუდული იყო. აქტუალური პოლიტიკური სიტუაციებისადმი ინტერესისა და სკანდალთა დინამიკის გამო ყოველ წუთს შეიძლებოდა რთულ მდგომარეობაში გადაზარდილიყო: პოლიტიკური მემარჯვენეები მიიჩნევდნენ, რომ ჟურნალისტიკის ასეთი პრინციპების მიდგომით პოლიტიკასა და ბიზნესში მოღვაწე ავტორიტეტებს საბოლოოდ გამოუთხრიდა ძირს, ხოლო მემარცხენეები აცხადებდნენ, რომ საგამომიებო პუბლიკაციების შედეგი ამერიკული დემოკრატია და საზოგადოებრივი ჯარის გათვალისწინებით ქვეყნის მართვა იყო.⁷¹

ეს მოსაზრება შესაძლოა, ვინმეს გაზვიადებულადაც კი მოეჩვენოს, მაგრამ გაიხსენეთ ყოფილი საბჭოთა კავშირი, სადაც 1917 - 1980 წლებში ასობით ათასი უძველესი წიგნი თუ ხელოვნების ნიმუში განადგურდა; უზარმაზარი რეგიონები საბოლოოდ დაბინძურდა, ათობით მილიონი ადამიანი მოკლეს. საბჭოთა მედიას არ შეეძლო და ვერც შეძლებდა პროტესტის გამოხატვას. როდესაც მედია სათანადოდ ვერ ასრულებს თავის ფუნქციას, ნებისმიერი საზოგადოებისათვის უმნიშვნელოვანესია

⁷¹ გოგიჩაიშვილი, ა. ხაჟომია, ნ., 2003. საგამომიებო ჟურნალისტიკის თეორია და პრაქტიკა. თბილისი: ევროპის საბჭო. ავტოგრაფი. გვ. 46.

ერთადერთი საკითხი - როგორ შეიძლება მედია პოლიტიკურ ოპონენტად იქცეს.⁷²

მთლიანობაში მედია შეიძლება განვიხილოთ, როგორც წარმოება, საზოგადოებრივი სამსახური და აგრეთვე პოლიტიკური ინსტიტუტი. მედიის სტრუქტურა, კულტურა, რომელიც თანამედროვე დასავლურ დემოკრატიებში სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს, კომუნიკაციის მართვის მნიშვნელოვანი პირობაა. 80-იანი წლების შუა რიცხვებში დაწყებული ინდივიდუალური და მასობრივი კომუნიკაციის ცვლილებების ხანგრძლივი პროცესის მეშვეობით, პოლიტიკურმა კომუნიკაციამ დინამიკა და კომპლექსურობა შეიძინა.⁷³

მსოფლიოში მიმდინარე ყველა საჯარო მოვლენას მედია ამუშავებს, ამიტომ პოლიტიკური ინსტიტუტების მონაწილენი ცდილობენ პოლიტიკა სინამდვილის მედიალურ კონსტრუქციასა და მისი თამაშის წესებს მიუსადაგონ. ჩვენ მართლაც ვიგებთ, რომ პოლიტიკური ისტაბლიშმენტი ბოლო რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში ძალიან დაუახლოვდა მედიას. ამ თვალთახედვით მთავრობის კომუნიკაცია მედიასთან მისი PR – ის სტრატეგიული კომუნიკაციის შედეგია. მთავრობის განკარგულებაში PR – ის ინსტიტუტები და რესურსებია, თუმცა აქვე ერთი კითხვა შეიძლება დაისვას. რამდენადაა ახალი ამბებისა და პოლიტიკური პრობლემების ინტერპერეტაციის სტრატეგიული მენეჯმენტი თანხმობის მენეჯმენტის იარაღი ოპონენტურ მედიასთან.⁷⁴ წერის თავისუფლება, როგორც ნებისმიერი სხვა თავისუფლება, მით უფრო სახიფათოა, რაც ახალია. ხალხს, რომელსაც არასოდეს მიუღია მონაწილეობა სახელმწიფო საქმეთა განხილვაში, სჯერა პირველი ტრიბუნისა, თავადვე რომ წარმოჩინდება.⁷⁵ პულიცერის სიტყვებით რომ განვმარტოთ, რედაქტორებმა უნდა მოიძიონ საინტერესო თემები, წერონ უსამართლობასა და დანაშაულზე. ეს ჩვენს თანამედროვეობაშიც კი მოწოდებაა, ძალიან გავრცელებული ჟურნალისტური მიდგომაა თავის საზოგადოებას სამოქმედო გეგმა დაუსახონ. მაგალითისთვის, ლონდონური „სანდი ტაიმზის“ რეაქტორმა ჰაროლდ ევანზმა განაცხადა: პრესის ნამდვილი ძალაა, რომ მას შეუძლია „შექმნას საზოგადოების სამოქმედო გეგმა“. 1970-80 - იანი წლების არგენტინაში სისხლიანი დიქტატურის რეჟიმის პირობებში რამდენიმე

⁷² დევდარიანი, ზ.დარჩია,მ.ტლაშაძე, მ. 2001. აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთობა საზოგადოებასთან. თბილისი. საქართველოს გაეროს ასოციაცია. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი. გვ. 11

⁷³ იქვე. გვ. 12.

⁷⁴ იქვე. გვ. 10.

⁷⁵ დე ტოკველი, ა. 2011. დემოკრატია ამერიკაში. თბილისი.: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი. გვ. 147.

გაზეთმა გააპროტესტა სკოლის მოსწავლეების, სტუდენტების, ფეხმძიმე ქალების დაპატიმრება, წამება და ხოცვა.... რეჟიმი ყველას უსწორდებოდა, ვინც ტირანიას გააკრტიტიკებდა ან შეებრძოლებოდა: იჭერდნენ სახლებში, ქუჩაში, ყოველგვარი გასამართლების გარეშე აწამებდნენ, ნარკოტიკებით აბრუებდნენ, ფატრავდნენ და სამხედრო თვითფრინავებიდან ოკეანეში ჰყრიდნენ. ჟურნალისტები თავს საფრთხეში იგდებდნენ, მაგრამ მაინც წერდნენ, გამოთქვამდნენ თავის აღშფოთებას: ინგლისურენოვანი გაზეთის „ბუნეოს აირეს ჰერალდის“ ამერიკელმა რედაქტორმა რობერტ კოქსმა პირველ გვერდზე უგზოუკვლოდ დაკარგულთა სიები გამოაქვეყნა. რედაქციის ოფისი მუქარის წერილებით აივსო. კოქსი დააპატიმრეს და გარკვეული დრო ციხეში გაატარა. გაზეთის გამომცემელმა ქვეყნის დატოვება მხოლოდ მას შემდეგ გადაწყვიტა, რაც მისმა ვაჟმა წერილი მიიღო, რომელშიც ეწერა, რომ თუ მათი ოჯახი იქაურობას არ დატოვებდა „დახოცავდნენ“.⁷⁶ ჟურნალისტმა როდოლფო უოლმა დაწერა საჯარო საბრალდებო წერილი „არგენტინის ისტორიაში ყველაზე ველური ტერორისტული რეჟიმის“ წინააღმდეგ: „ხელისუფლებამ ყველა ძირითად სამხედრო ბაზაზე ნამდვილი საკონცენტრაციო ბანაკები შექმნა, მოძალადეებს სურდათ გაენადგურებინათ თავიანთი მსხვერპლები. წაერთმიათ ყველანაირი ადამიანური ღირსება“. უოლი ხვდებოდა, რომ საკუთარ სასიკვდილო განაჩენს აწერდა ხელს. დასკვნით სახით დაწერა: „არ შემძლო, არ გამომეთქვა გულისნადები, რადგან უნდა შევასრულო დიდი ხნის წინ დადებული აღთქმა და გამოვიდე მოწმედ ძნელბედობის ჟამს ისტორიის სასამართლოზე“. ამ განცხადების გამოქვეყნებისთანავე იგი გაიტაცეს. მას შემდეგ იგი აღარავის უნახავს.⁷⁷ 1990 წელს არგენტინულმა გაზეთმა „GLarin“ 1976 წლის სამხედრო გადატრიალებისას პოლიტიკურ დისიდენტთა განადგურების ფაქტები გამოაქვეყნა. გაზეთმა „Pagina“ ჰორაციო ვერბიკის ჟურნალისტური გამოძიება „სასიკვდილო ფრენები“ დაბეჭდა, რომელშიც აღწერილი იყო, თუ როგორ იჭერდნენ დისიდენტებს ხუნტას ბრძანებით და შემდეგ თვითფრინავიდან ოკეანეში ყრიდნენ. პოლიტიკური ოპონირების იმპულსი ყოველთვის იყო და დღემდე რჩება ამერიკული მედიის მთავარ მამოძრავებელ ძალად. ჯერ კიდევ 300 წლის წინათ, რეპორტაჟულ დონეზე პოლიტიკური ოპოზიციის ტვირთის აღების ტრადიცია ამერიკაში უკვე ჩამოყალიბებული იყო. მაგალითად, პირველ კოლონიურ გაზეთებში ბევრი პუბლიკაციაა, სადაც პოლიციელი

⁷⁶ დე ტოკველი, ა. 2011. დემოკრატია ამერიკაში. თბილისი.: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი. გვ. 147.

⁷⁷ მენჩერი, მ. 2013. ახალი მშენებელი ჟურნალისტიკა. თბილისი: დიოგენე. გვ. 556. იქვე. 555.

ადგილობრივ კრიმინალებთან კავშირშია მხილებული.⁷⁸ აქედან გამომდინარე სწორედ ამერიკაში იშვიათია პრესის დევნა სასამართლოს გამოყენებით. ამის მიზეზი მარტივია: ამერიკელებმა სახალხო მმართველობის დოგმა აღიარეს და მეტი რეალობა შესძინეს. მათ აზრადაც არ მოსვლიათ, იმ ელემენტებისგან - ყოველდღიურად რომ იცვლებიან - შეექმნათ ისეთი კონსტიტუციები მუდმივად რომ იარსებებდა. დღესდღეობით, არსებულ კანონზე თავდასხმა არ გახლავთ დანაშაული, ცხადია, თუ სახეზე არაა კანონთა მორჩილებისგან თავდაღწევის მცდელობა ძალის მეშვეობით. ამერიკელებს მიაჩნიათ, რომ სასამართლოებს არ ძალუძთ ზომიერების ჩარჩოებში ჩააყენონ პრესა და ადამიანის მეტყველება, რადგან მოქნილი სიტყვა ყოველთვის უსხლტება იურიდიულ პროცესს და სამართალდარღვევები ერთგვარად უჩინარდებიან იქამდე, ვიდრე გაწვდილი ხელი მათ არ დაიჭერს. ამერიკელები ფიქრობენ, რომ პრესაზე ქმედითი ზეგავლენის მოსახდენად, საჭირო იქნებოდა ისეთი სასამართლოს შექმნა, რომელიც არა მხოლოდ უერთგულებდა არსებულ მმართველობას, არამედ შეძლებდა მაღლა დადგომას იმ საზოგადოებრივ აზრზე, მის ირგვლივ რომ დუღს; სასამართლო, რომელიც განსჯათა საჯაროობის გარეშე გამოიტანდა თავის განაჩენს ყოველგვარი მოტივაციის გარეშე და სიტყვებზე მეტად ზრახვის გამო უფრო დასჯიდა. ვისაც ექნებოდა ძალა შეექმნა და შეენარჩუნებინა ამგვარი ტრიბუნალი, ამაოდ დაკარგავდა დროს პრესის თავისუფლების დევნაში, რადგან ასეთ შემთხვევაში იგი თავად გახდებოდა საზოგადოების აბსოლუტური ბატონ-პატრონი და შეეძლებოდა, საერთოდ თავი დაეხწია მწერლებისგანაც და მათი ნაწერებისგანაც. პრესას რაც შეეხება, რეალურად მისთვის არ არსებობს სხვაობა მონობასა და ნებართვას შორის. იმ ფასდაუდებელი სიკეთეების მისაღებად, რასაც პრესის თავისუფლება უზრუნველყოფს, უნდა შეგეძლოთ, დამორჩილდეთ იმ გარდაუვალ ბოროტებასაც სიკეთესთან ერთად რომ წარმოიქმნება.⁷⁹ სურვილი - მოიპოვო ერთი და აიცილო მეორე - ნიშნავს დანებდეთ ერთ-ერთ იმ ილუზიას, რომელითაც ჩვეულებრივ, მეორე და მესამე დონის ქვეყნები იმშვიდდებიან თავს ბრძოლით დაღლილი და ქანცგაწყვეტილი იხინი ეძებენ საშუალებებს, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია ერთსა და იმავე ნიადაგზე ერთდროულად თაანაარსებობა აიძულო მტრულ აზრებსაც და მის საპირისპირო პრინციპებსაც.⁸⁰

⁷⁸ გოგიჩაიშვილი, ა. ხაჟომა, ნ., 2003. საგამომიებო ჟურნალისტიკის თეორია და პრაქტიკა. თბილისი: ევროპის საბჭო. ავტოგრაფი. გვ. 49

⁷⁹ დე ტოკველი, ა. 2011. დემოკრატია ამერიკაში. თბილისი.: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი. გვ. 149.

⁸⁰ იქვე. გვ 147.

აქედან დასკვნა, მართვა პოლიტიკურ სისტემასა და მის საზოგადოებრივ თუ მედიალურ გარემოს შორის არსებული ურთიერთდამოკიდებულების ხანგრძლივი და კომპლექსური პროცესია, რომელიც სამთავრობო მონაწილეების კომუნიკაციურ კომპეტენტურობაზეა დამოკიდებული.⁸¹ პრესის თავისუფლება გავლენას ახდენს არა მხოლოდ პოლიტიკურ მოვლენებზე, არამედ ადამიანის ყველა აზრზეც. ცვლის სამართლებრივ ჩარჩოებსა და მორალურ ნორმატივებს. განსასაზღვრია თავისუფალი პრესის ზემოქმედების ხარისხი სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებაზე, რაც აისახება ადამიანების გონებასა და გრძნობებზე.⁸²

სამთავრობო კომუნიკაციის ჟურნალისტიკის კონტექსტში აღქმა არათუ აიოლებს ანალიზს, არამედ რამდენიმე ძირეულ საკითხს წამოსწევს წინ, რომელიც სტატიას წითელ ხაზად გასდევს. რა არის მედიის მხრიდან მართვა და რა ფუნქცია აკისრია სამთავრობო კომუნიკაციას? რა არის სამთავრობო ინსტიტუციების კომუნიკაციის პოლიტიკური, ინსტიტუციონალური, მედიალური და სტრუქტურულ-კონტექსტუალური პირობები? რა შედეგი ექნება პოლიტიკური კომუნიკაციის მედიაციას და რა სამოქმედო პოზიციები გააჩნიათ სამთავრობო კომუნიკაციების წარმომადგენლებს?

ქართული მედიის ისტორიაში, დასავლური მედიების საპირწონედ შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად იმისა, თუ რომელ ეპოქაში მოღვაწეობდა ჟურნალისტი, მას ჰქონდა მკაფიო მიზანი - გაემუქებინა პრობლემა და ამ გზით გამოეწვია საზოგადოების განსჯა. შეექმნა პრობლემისადმი კრიტიკული საზოგადოებრივი აზრი და ამ გზით ებრძოლა მისი მოგვარებისთვის: ქართული პერიოდული პრესის ისტორიიდან დაწყებული ყოველი დროის მონიშნულ მონაკვეთში გადავაწყდებით გაზეთებს, რომლის ძირითადი იდეა - ეროვნულობის, ნაციონალიზმის, იდენტობისა და დემოკრატიული იდეოლოგიების ცნებებია. დამოუკიდებლობის წლების პრესაში კი პარტიებს შორის დისკუსიები, პოლიტიკური იდეოლოგიური დაპირისპირებებია. ყურადღებას იპყრობს საგარეო პოლიტიკური საკითხების განხილვა - საქართველოს სივრცითი ორიენტაციის საკითხზე, ვექტორებით: დასავლეთი/აღმოსავლეთი. მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში ქართულ პრესაში რამდენად იყო შესაძლებელი პოლიტიკურ და საგამომცემლო სტრუქტურებს შორის სისტემური კავშირების იდენტიფიცირება. საინტერესოა, ჟურნალისტურ მოდელსა და პოლიტიკის ურთიერთობების მიმართულებით კავშირების გამოკვეთა.

⁸¹ დევდარიანი, ზ. დარჩია, მ. ტლაშაძე, მ. 2001. აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთობა საზოგადოებასთან. თბილისი. საქართველოს გაეროს ასოციაცია. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი. გვ.

⁸² დე ტოკველი, ა. 2011. დემოკრატია ამერიკაში. თბილისი.: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი. გვ. 148.

ქართული პრესა როგორც პოლიტიკური ოპონენტი, ინსტიტუცია როგორ მუშაობდა დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე და პოლიტიკური თავისუფლების პირობებში 1918-1921 წწ. ვინ იყვნენ იმ პერიოდის პოლიტიკური ჟურნალისტები, რამდენად ძლიერი იყო ცენზურა.

საქართველოსა და მთელს კავკასიაში პირველი გამოცემა „საქართველოს გაზეთი“ 1819 წლის 8 მარტს გამოიცა. გაზეთში ძირითადად პროტოკოლური ინფორმაციები ქვეყნდებოდა: საიმპერიო ხელისუფლების, ადგილობრივი რუსული ადმინისტრაციის ბრძანება-განკარგულებები, განცხადებები, უცხოეთის ქრონიკა, პოპულარული რუსული ლიტერატურის ნაწყვეტები.

პირველი ქართული პოლიტიკური ორგანიზაციის, საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ერთ-ერთმა ლიდერმა XX საუკუნის დასაწყისში საქართველოს ეროვნულ-ტერიტორიული ავტონომიის იდეა წამოაყენა. ეს საქართველოს სახელმწიფო სუვერენიტეტის აღდგენის პირველი ხმამაღალი განაცხადი იყო. 1902 წლიდან გიორგი დეკანოზიშვილი მუდმივად იმყოფებოდა საფრანგეთში, მოწაწილობდა გაზეთების - „საქართველოს“ და „La Georgie“-ს გამოცემის საქმეში. 1904-1905 წლებში მიმდინარე რუსეთ-იაპონიის ომისა და 1905 წლის რუსეთის რევოლუციის წლებში მჭიდრო კონტაქტი ჰქონდა დამყარებული იაპონიის წარმომადგენლებთან ევროპაში, რომელთა მხარდაჭერითაც ფინანსურ და მატერიალურ დახმარებას უწევდა ანტიკოლონიალურ ეროვნულ-განმანთავისუფლებელ მოძრაობას საქართველოში. 1905 წლის ივნის-დეკემბერში უშუალოდ ხელმძღვანელობდა გემ „სირიუსით“ საქართველოში იაპონელთა ფინანსური დახმარებით ნაყიდი იარაღის გამოგზავნას, რის გამოც რუსეთის იმპერიული მთავრობის მიერ სახელმწიფო პოლიტიკურ დამნაშავედ იყო გამოცხადებული. სიცოცხლის ბოლომდე იძულებული იყო დარჩენილიყო ემიგრაციაში. გასული საუკუნის 60-იან წლებში გიორგი დეკანოზიშვილის ქალიშვილმა თინათინ დეკანოზიშვილმა მამის უმდიდრესი პირადი არქივი, სრული ფოტოასლებით საფრანგეთის ეროვნულ არქივს გადასცა. საფრანგეთში მცხოვრებმა ისტორიკოსმა, მკვლევარმა გიორგი მამულიამ პირველად ჩამოიტანა საფრანგეთიდან საქართველოში ეს უნიკალური არქივი.⁸³

აქედან გამომდინარე, ნეიტრალურ, ინფორმაციულ და პროპაგანდისტულ ჟურნალისტიკას შორის ბალანსი სხვადასხვა პოლიტიკურ გარემოში არაერთგვაროვანია. ასე მაგალითად, მე - 19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან სათანადო ნებართვით კერძო პირები დამოუკიდებლად

⁸³ [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია <https://1tv.ge/audio/saqartvelos-demokratiuli-respublikis-istoriuli-faqtebi/> [წვდომის თარიღი 20 იანვარი, 2021 წელი] მახარაძე, ი. 2018. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიული ფაქტები.

აფუძნებდნენ პერიოდულ გამოცემებს, რომლის დამფინანსებლები თვითონვე იყვნენ. პრესა მათთვის ბიზნესი არ იყო, მუდმივად ჰქონდათ ფინანსური პრობლემები. ეს უკეთ ხსნის იმ პერიოდის გამომცემლების სწრაფვას პრესის თავისუფლებისადმი. ცენზურა სწორედ მათ აკონტროლებდა. საქართველოს დამოუკიდებლობის პირობებში პრესისთვის მნიშვნელოვანი მონაკვეთია 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდგომი პერიოდი. ამ დროს გაუქმდა ცენზურა და გამოცემებს შესაძლებლობა მიეცათ ეწერათ და გამოექვეყნებინათ თავისუფლად. ამ დროიდან პრესის ძალაუფლების შეზღუდვის პრობლემები აღარ არსებობდა. სოციალ-დემოკრატიულ მთავრობის პოლიტიკა გამოცემების მიმართ 1918 წლიდან თავისუფალია. შეიძლება ითქვას იმ ეპოქის ქართული პრესა თავისუფლების ხარისხით და პოლიტიკური შინაარსით განვითარებულია დასავლური სტანდარტების შესაბამისად. ანალიტიკური სტატიებს ევროპაში განათლება მიღებული პუბლიცისტები წერდნენ. პარტიებთან პრესის უშუალო მიზმა თვალსაჩინოა. გამოცემებში უფრო ხდება პოლიტიკური პოზიციების დაკავება – მაგალითად, ყველა ქალაქში არსებობდა ჟურნალ - გაზეთები, რომლებიც წარმოადგენდნენ ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს. სამთავრობო მხოლოდ ერთი გაზეთი იყო - „საქართველოს რესპუბლიკა“.⁸⁴ დანარჩენი გავლენიანი პოლიტიკურ ძალის გამოცემები იყო. მაგალითად, „საქართველო“ (ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას), „სახალხო საქმე“ (ფედერალისტთა პარტიას), „შრომა“ (ესერთა პარტიას). მმართველი სოციალ-დემოკრატიის მთავარი ბეჭდვითი ორგანო „ერთობა“ იყო.

დაშვებული გამოხატვის თავისუფლების შემზღუდველი ნორმები გათვალისწინებულია გარკვეული პრინციპით: შინაგან საქმეთა სამინისტროს შეეძლო დაეხურა ნებისმიერ ბეჭდვითი ორგანო, საქართველოს საზღვრებიდან გაემევიზინა ან დაეპატიმრებინა პირი, რომელიც თავისი მოქმედებით ზიანს მიაყენებდა საქართველოს ინტერესებს, მთლიანობას ან სიტყვით თუ წერილობით აგიტაციას ეწეოდა ქვეყნის წინააღმდეგ. სახელმწიფოსადმი მტრულად მხოლოდ ბოლშევიკები იყვნენ განწყობილნი. ისინი არ აღიარებდნენ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას, სეპარატისტულ მოძრაობებს ეხმარებოდნენ. მათ გამოცემებს ყველაზე ხშირად ჰქონდა პრობლემები მთავრობასთან. ამ მიზეზებით შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულებით, ბოლშევიკური გამოცემების გარდა, სხვადასხვა დროს დროებით დაუხურავთ გაზეთები „Новости дня“, „Тифлисская газета“, „საქართველო“, „სალი კლდე“ და სხვ. 1920 წლის 7 მაისს, რუსეთთან ხელშეკრულება გაფორმდა, რუსეთმა აღიარა საქართველო, ამ საზავო ხელშეკრულების ერთ-ერთი პუნქტში ჩაწერილი იყო

⁸⁴ გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920 წ., 7 ივლისი

ბოლშევიკური პრესის ლეგალიზაცია. ამის შემდეგ მათი გამოცემები აღარ იხურებოდა.. ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობისთვის, პროპაგანდისთვის ყველა პასუხს სამართლებრივ დონეზე აგებდა.

დამოუკიდებლობის გამოცხადების წინა პერიოდში თავისუფლების საკითხებზე სტატიები თითქმის არ იწერებოდა...1910-იან წლებში შენიღბულად წერდა ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიების ჟურნალები: „ერი“, „კლდე“ და გაზეთები „სამშობლო“ და „საქართველო“. ჟენევაში 1913-1914წწ.ქართული ჟურნალი „თავისუფალი საქართველო“ გამოდიოდა. ჟურნალი პირდაპირ სვამდა საქართველოს დამოუკიდებლობის პრობლემას.. დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე პერიოდულად ქვეყნდებოდა პუბლიკაციები, რომლების შინაარსი თავისუფლების იდეა იყო. ღიად კი დამოუკიდებლობის აღდგენაზე პრესა ვერ წერდა. 1917 წელს ეროვნულ-დემოკრატიების რადიკალური პოზიციის გაზეთზე ეწერა „თავისუფალი საქართველო თავისუფალ რუსეთში“. ასეთი შინაარსის სათაურის დატანება გაზეთზე გამოიწვია რუსეთსა და ჩვენ ქვეყანაში შექმნილმა პოლიტიკურმა პროცესებმა: - რუსეთში დროებითი მთავრობა შეიქმნა და დამფუძნებელი კრების მოწვევა გამოცხადდა. ამ შეხვედრას უნდა გადაეწყვიტა რუსეთის და მასში შემავალი ქვეყნების მომავალი.. ანუ ეროვნულ-დემოკრატიები ამ ეტაპზე ავტონომიას ეთანხმებოდნენ, რადგან თუ რუსეთი დემოკრატიული ქვეყანა გახდებოდა, ასეთი ფორმით საქართველოს ავტონომიაც საკმაოდ მაღალი ხარისხის იქნებოდა: შინაგან საქმეებში არავინ ჩაერეოდა და საგარეო უსაფრთხოებას რუსეთის ჯარი დაიცავდა.

პოლიტიკური სიტუაცია საქართველოს სასარგებლოდ უფრო უკეთესად წარიმართა, საბოლოოდ 1918 წლის აპრილში ამიერკავკასიის სეიმი რუსეთს გამოეყო და შეიქმნა ამიერკავკასიის ფედერაციულ-დემოკრატიული რესპუბლიკა. 3 ერი გაერთიანდა ერთ სახელმწიფოში. საქართველოს ცალკე გამოყოფაზე ფიქრობდნენ, მაგრამ პრესაში ამაზე არ იწერებოდა, ჯერ არ იყო დადასტურებული ყველაფერი და თან ბევრი საფრთხე და გამოწვევა იყო: რუსის ჯარი, ფრონტი მოშლილი იყო. ქართველი ბოლშევიკებიც ცდილობდნენ ეს ჯარი გამოეყენებინათ და ქვეყანაში გადატრიალება მოეწყოთ. პოლიტიკურად რთული სიტუაცია იყო, 25 მაისსაც არსად ეწერა, ხვალ დამოუკიდებლობას ვაცხადებთო. 26 მაისიდან როგორც ქვეყანაში, პრესაშიც დღესასწაულია.. 1918-1921 წწ. ქართულ პერიოდულ პრესაში პრიორიტეტული სახელმწიფოებრივი ინსტიტუციების პრობლემები, ახლად შექმნილი სახელმწიფოს წინაშე წამოჭრილი საშინაო და საგარეო გამოწვევებია. იმ პერიოდის ქართული ჟურნალისტიკის უმთავრესი წარმომადგენლები გახლდათ გამორჩეული პუბლიცისტები, რომელთაც გავლენა ჰქონდათ პრესის პოლიტიკურ ტენდენციებსა და საზოგადოებრივ აზრზე: გერონტი ქიქოძე და შალვა ამირეჯიბი (ეროვნულ-დემოკრატიები),

სამსონ ფირცხალავა, სამსონ დადიანი, არჩილ ჯაჯანაშვილი (სოციალისტ-ფედერალისტები), ლეო შენგელაია (ესერი) და სხვ. პოლიტიკური ჟურნალისტები წერდნენ ყველა იმ მნიშვნელოვან პრობლემებზე, რაც იმ დროს ქვეყანაში პოლიტიკურად აქტუალური იყო. პრესის ზეგავლენა საზოგადოებაზე აზრის ფორმირების თვალსაზრისით არსებითად შემდეგია: ქვეყანაში პოლიტიკური ცხოვრება აქტიურია, მრავალფეროვანი. ამ მიმართებით დასავლური პრესისა და ჩვენს შორის არსებული სხვაობა რომ შევაფასოთ, მხოლოდ ამ პერიოდის ანგლო-ამერიკელების, ევროპის ქვეყნების გაზეთებზე თვალის გადავლებაც კმარა. მაგალითად, საფრანგეთში გაზეთების ყველაზე არსებითი ნაწილი პოლიტიკურ დისკუსებს ეთმობა. ამერიკაში კი თქვენ თვალწინ გადაშლილი გაზეთების სამი მეოთხედი სამთავრობო განცხადებითაა სავსე. დანარჩენ ნაწილში კი უმეტესწილად პოლიტიკური სიახლეები და სათავგადასავლო ისტორიებია განთავსებული. 1917 წლისთვის ამერიკა პირველ მსოფლიო ომში ჩაება. კრიტიკული ოპონენტური ჟურნალისტიკა უკვე აღარ არსებობდა. ჟურნალისტიკის პოლიტიკური ტენდენციების ცვლილება გამოიწვია იმანაც, რომ მძლავრი რეფორმების შემხედვარე საზოგადოების დიდმა ნაწილმა დაიჯერა ცხოვრების შეცვლა და ხელისუფლების კრიტიკას საჭიროდ აღარ მიიჩნევდა. ამას გარდა, რეფორმებთან ერთად, გაუმჯობედა ცხოვრების პირობები, მომძლავრდა ეკონომიკაც და დანაშაულის გამომიებაზე მეტად, ხალხი გართობას უფრო ითხოვდა; და კიდევ ერთი, ცნობილი სინდრომია, რომ როდესაც ქვეყანა ომში მონაწილეობს, ხელისუფლების კრიტიკა აქტუალური არაა, ასეთ დროს ხალხი მთავრობას მხარს უჭერს. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ აშშ-ს ეკონომიკა კიდევ უფრო გაუმჯობესდა. სახელისუფლებო სკანდალებს პრესა სასამართლოზე ან პროკურატურაზე დაყრდნობით აშუქებდა, დამოუკიდებელი ჟურნალისტური გამომიებები უკვე აღარ ტარდებოდა.

ამასთანავე, სოციალური პასუხისმგებლობის ტვირთის საკუთარ თავზე აღებისკენ პრესას საბაზრო ეკონომიკა უბიძგებს: ის ბუნებრივად ირჩევს ამ ტვირთს, რადგან მასზე არსებობს მოთხოვნილება, საზოგადოება ყიდულობს ობიექტურ და ხარისხიან ინფორმაციას. ანაგარიშგასაწევი ფაქტორია ისიც, რომ რეკლამის მიმცემნი პრივილეგიას ისეთ გამოცემებს ანიჭებენ, რომელთა შინაარსი მათ აწყობთ. ამდენად, მედია კრიტიკოსები აღნიშნავენ, რომ მოსაზრება, თითქოს კომერციალიზაცია (კაპიტალიზმი) იდეათ შეჯიბრისა და პლურალიზმის გარანტია, სიმართლეს არ შეესაბამება. თავისუფალი პრესა, სინამდვილეში სულ სხვა ფაქტორების შდეგად მკვიდრდება, ვიდრე ეს საბაზრო ეკონომიკა თუ თავისუფალი ბაზარია. ეს ფაქტორებია: პროფესიული ეთიკა, რომელიც ჟურნალისტებს, მედიამენეჯერებს უბიძგებს შეეწინააღმდეგონ კომერციულ ინტერესებს და ყველაზე მაღლა

საზოგადოების ინტერესები დააყენონ. მეორე ფაქტორი სამართლებრივი ბაზაა, რომელიც სოციალური პასუხისმგებლობის მედიას არსებობის პირობებს უქმნის.

დასკვნა. ამ მცირე არგუმენტებიდან კარგად ჩანს, რომ მასმედია მთავრობის კომუნიკაციის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ეს კი იმ შემთხვევაშია განსაკუთრებით აქტუალური თუ მედიის აზრი, საჯარო აზრის შემცვლელად მოიაზრება. აქედან გამომდინარე, შემდეგი დასკვნები შეიძლება გაკეთდეს: მთავრობის სასიცოცხლო ინტერესებში შედის, რომ მედია და საზოგადოება მის მიერ წამოყენებულ თემებსა და პრიორიტეტებს დაეთანხმოს და მეორე, მედიამ მხოლოდ ისეთი თემები გააშუქოს, რომელიც მთავრობის ქცევაზე დადებით შთაბეჭდილებას მოახდენს.

მედია როგორც პოლიტიკური პროცესების მნიშვნელოვანი ინსტიტუტი განსაკუთრებით გავლენას ახდენს საზოგადოების პოლიტიკურ ცხოვრებაში, პოლიტიკურ დღის წესრიგზე, მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს პლურალისტული საზოგადოებისა და დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობასა და განვითარებაში. ამ პროცესებში დასავლეთის მედიების გამოცდილების შესწავლას მნიშვნელოვანი როლის თამაში შეუძლია. მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა მეთოდებით, სხვადასხვანაირი წარმატებით ახდენენ მედიები საზოგადოების სასიცოცხლო ინტერესთა დაკმაყოფილებას. კვლევის შედეგად ასევე გამოიკვეთა მთელი რიგი ფაქტორები, რომელიც პოლიტიკურ სისტემაში მასმედიის თავისებურებებზე, გავლენებზე დასკვნების გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა. კრიტიკული მედიის როლს პოლიტიკურ ინსტიტუტებში განსაზღვრავს არა მხოლოდ საკუთრივ, პოლიტიკური ინსტიტუტები, არამედ მასზე დიდ ზეგავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური თუ კულტურული სისტემებიც. ასე რომ, საქართველოს მოუწევს თვითონ შეიმუშაოს საკუთარი სტრატეგია მედიის განვითარების სფეროში. გასათვალისწინებელია ქართული ჟურნალისტიკის ტრადიციული ღირებულებების როლიც, როგორც ცნობილია, საზოგადოების ერთიანობის გარანტს ერთნაირი მენტალობა და ისტორიული გამოცდილება წარმოადგენს.

ბიბლიოგრაფია:

წიგნი

1. გოგიჩაიშვილი, ა. ხაჟომა, ნ., 2003. საგამოძიებო ჟურნალისტიკის თეორია და პრაქტიკა. თბილისი: ევროპის საბჭო. ავტოგრაფი.
2. დევდარიანი, ზ.დარჩია,მ.ტლაშაძე, მ. 2001. აღმასრულებელი ხელისუფლების ურთიერთობა საზოგადოებასთან. თბილისი. საქართველოს გაეროს ასოციაცია. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი.